

LOKALE ENERGIE- EN KLIMAATPACTEN:
EXTRA MIDDELEN MISSEN MATUUR MENU

Advies van de Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen, Wetstraat 34-36, 1040 Brussel

W <http://www.serv.be/> – T +32 2 209 01 11 – E info@serv.be

Adviesvraag	Subsidiëring in het kader van de lokale energie- en klimaatpacten	
Adviesvrager	Bart Somers – Vlaams minister van Binnenlands Bestuur, Bestuurszaken, Inburgering en Gelijke Kansen	
Ontvangst adviesvraag	31 oktober 2022	
Decretale opdracht	SERV-decreet 7 mei 2004 art. 20 (SAR-functie)	
Goedkeuring raad	12 december 2022	
Contactpersoon	Julien Matheys	jmatheys@serv.be
	Annemie Bollen	abollen@bollen.be

De heer Bart Somers

Vlaams minister van Binnenlands Bestuur, Bestuurszaken, Inburgering en Gelijke Kansen

Arenberggebouw

Arenbergstraat 7

1000 Brussel

Advies subsidiëring i.h.k.v. de lokale energie- en klimaatpacten

Mijnheer de minister

Op 31 oktober vroeg u de SERV om advies over het voorontwerp van Decreet over de subsidiëring in het kader van de lokale energie- en klimaatpacten.

De lokale besturen spelen een belangrijke rol in de klimaat- en energietransitie maar de plaats van de lokale energie- en klimaatpacten (LEKP) in het Vlaamse het energie- en klimaatbeleid en als financieringskanaal voor lokale overheden verdient nog uitklaring. In het bijgevoegde advies vragen de Vlaamse sociale partners versnipperde financieringsstromen te vermijden, middelen goed te oriënteren en zeker voldoende te voorzien voor lokale ontzorging.

Verder vraagt de SERV om in de LEKP meer aandacht te besteden aan fossiel-vrije verwarming, integralere en grootschaligere projecten (die meerdere doelen en meerdere kleine actoren bundelen), renovaties bij kwetsbare groepen en tekorten aan data en arbeidskrachten.

De SERV is steeds bereid om nader te overleggen over dit dossier en de modaliteiten ervan mee te verfijnen.

Hoogachtend

Pieter Kerremans
administrateur-generaal

Hans Maertens
voorzitter

Inhoud

Krachtlijnen	5
Advies	6
1. Klaar de plaats van LEKP in het menu uit	7
1.1 Gaar bredere financieringsplannen en kerntakendiscussies	7
1.2 Vermijd versnipperde financiering	9
1.3 Weeg pacts en alternatieven, zoals verplichtingen, af	12
1.4 Voorzie zeker genoeg voor lokale ontzorging	14
2. Breng LEKP op smaak en blend beter met Vlaams beleid	16
2.1 Maak van fossielvrij het hoofdgerecht	16
2.2 Zet lokaal integralere en grootschaligere projecten op	18
2.3 Laat kwetsbaren ook lokaal niet van de kaart verdwijnen	19
2.4 Werk tekorten aan data en arbeidskrachten weg	20
Bijlagen	22

Krachtlijnen

Met de nieuwe lokale energie- en klimaatpacten (LEKP 2.0) voorziet de Vlaamse regering 8 mio €/jaar extra voor renovatie- en mobiliteitsinvesteringen van lokale besturen. Deze goedbedoelde 'extra middelen' doen bij de SERV fundamentele vragen rijzen over de rol van pacten, over de versnipperde financiering van lokale besturen, over de gaten in de financiering van de energie- en klimaattransitie en over de niet te onderschatten rol van lokale besturen in de transitie. Deze fundamentele vragen moeten dringend uitgeklaard worden. Daarbij is in ieder geval voldoende lokale ontzorgingscapaciteit nodig om energie-investeringen te begeleiden. Verder moet een LEKP meer aandacht geven aan fossielvrije verwarming, integrale en grootschalige projecten, renovaties bij kwetsbare groepen en tekorten aan data en arbeidskrachten. Tot slot heeft ook het Vlaams beleid nog huiswerk om lokale doelen hieromtrent mee te helpen realiseren.

De SERV **waardeert de bijkomende middelen** voor lokale besturen die **Vlaanderen met LEKP 2.0 voorziet voor de energie- en klimaattransitie.**

Het (boven)lokale niveau heeft een belangrijke rol in de klimaat- en energietransitie en in de aanpak van de huidige energiecrisis, vooral in de **ontzorging** van gebouwrenovatie. Energiehuizen moeten hier meer tijd voor kunnen maken, door hen minder te belasten met administratie rond energieleningen en door hun capaciteit drastisch – met een factor 10 tot 30 - en met een lange termijnperspectief uit te breiden; de huidige versterkingen die de capaciteit tijdelijk verdubbelen, volstaan niet.

LEKP's moeten kaderen in bredere financierings- en kerntakendiscussies.

Hoe zullen bijvoorbeeld de gaten in de financiering van de energierenovaties bij kwetsbare groepen gevuld worden? Hoe zal gegarandeerd worden dat fossielvrij verwarmen interessant blijft? Hoe zullen lokale besturen hun uitdagende taken in de toekomst financieren? In ieder geval moet vermeden worden dat de extra LEKP-middelen de versnippering van middelen en de daarbij horende inefficiënties nog vergroten zonder een echt verschil te maken. Door middelen geleidelijk te oriënteren o.a. naar meer preventieve, gerichte, integrale en collectieve projecten, kan hun rendement vergroten. Ook moet de meerwaarde van pacten afgewogen worden ten opzichte van alternatieven zoals (boven)lokale collectieve renovatieverplichtingen en moeten de eerdere pact- en convenantervaringen geëvalueerd worden.

LEKP's en Vlaamse beleid moeten "blenden" zodat ze elkaar versterken. Zo moeten de LEKP's en het Vlaamse beleid meer inzetten op:

- fossielvrije oplossingen en dan vooral warmtepompen, naast isolatie;
- integralere en grootschaligere renovatieprojecten, die synergieën in diverse beleidsdomeinen kunnen realiseren en/of door hun gezamenlijke aanpak diverse actoren, inclusief KMO's, efficiënter kunnen laten (samen)werken;
- renovaties bij kwetsbare groepen, en
- de oplossing van tekorten aan tools, data en arbeidskrachten.

Advies

LEKP 2.0 willen bijdragen aan het lokaal energie- en klimaatbeleid. De SERV verwelkomt de adviesvraag over het Voorontwerp van Decreet over de subsidiëring in het kader van de lokale energie- en klimaatpacten (LEKP). De zgn. LEKP 2.0 willen, net als de eerdere LEKP 1.0, het klimaat- en energiebeleid van de lokale besturen versterken. De klimaat- en energieambities van de lokale besturen zijn veelal (ook) geformaliseerd in de Burgemeesterconvenanten 2020 en 2030, waar de LEKP aanknoping bij zoeken.

- **8 mio €/jaar steun wil minstens evenveel lokale investeringen uitlokken.** De LEKP 1.0, 2.0 en eventuele opvolgers voorzien dat vrijwillig deelnemende steden en gemeenten één Vlaamse euro kunnen ontvangen voor iedere euro die ze zelf investeren in daarvoor in aanmerking komende bestedingen, binnen de grenzen van bepaalde trekkingsrechten en mits het aangaan van een aantal wederzijdse engagementen (Tabel 1 en Tabel 2 in bijlage). Een gemiddeld jaarlijks budget van 8 mio euro wordt voor de periode 2023 tot 2025 voor LEKP 2.0 voorzien. De financiering gebeurt vanuit het Agentschap Binnenlands Bestuur.
- **Focus ligt op energierenovatie en laadinfrastructuur.** De LEKP 2.0 leggen de focus op energierenovatie van gebouwen en laadinfrastructuur voor elektrische voertuigen. De LEKP 1.0 uit juni 2021 richtten zich naast de renovatie- en mobiliteitswerven ook op de werven vergroening en adaptatie (Tabel 3 in bijlage).

Laat kleinste bestuursniveau grote rol spelen in energiecrisis en -transitie. De SERV gaf al eerder aan dat lokale besturen een toenemende rol (moeten en kunnen) spelen in de structurele aanpak van de energie- en klimaattransitie¹. De energie(prijzen)crisis verhoogt nog de urgentie om deze transitie snel, gericht én ook lokaal aan te pakken². Lokale besturen zijn daarvoor geknipte partners dankzij hun unieke troeven:

- Lokale besturen bieden *nabijheid, terreinkennis en netwerken* die cruciaal zijn om actie op het terrein te faciliteren, om partnerschappen met lokale actoren te sluiten, enz.
- Lokale besturen kunnen gebruik maken van veel lokale *dynamiek, actiebereidheid en going*, die blijkt uit heel wat lokale initiatieven.
- Lokaal komen de diverse maatschappelijke uitdagingen, zoals ook de wooncrisis, de mobiliteitsuitdaging, de arbeidskrapte, ... samen, hetgeen toelaat *integraal* te werken, *synergieën* te realiseren en door problemen te combineren, ze gemakkelijker op te lossen.

Klaar bredere discussies uit om te vermijden dat LEKP's 'peanuts' blijven. Dit advies vraagt om LEKP's betekenisvol in te schuiven in een bredere aanpak van de energiecrisis en -transitie en in

¹ SERV-advies (14/10/2021). Met Fit for 55 naar een fit Vlaanderen. <https://www.serv.be/serv/publicatie/advies-fit-55-fit-vlaanderen>

² SERV-Advies (21/3/2022). Verzamelbesluit VII – Virtual reality door hoge energieprijzen. <https://www.serv.be/serv/publicatie/advies-verzamelbesluit-vii> ; SERV-advies (10/10/2022). Vlaamse sleutels om de energiecrisis kort te sluiten. <https://www.serv.be/serv/publicatie/advies-vlaamse-sleutels-energiecrisis-kort-te-sluiten>

de financiering van de gemeenten. Deel 1 van het advies geeft aan dat hiervoor enkele discussies uitgeklaard moeten worden over de financiering van de klimaat- en energietransitie, van lokale besturen en in het bijzonder van hun ontzorgingstaken, ook om versnippering van middelen te vermijden. Ook moet de eventuele keuze voor een dergelijk pact gebaseerd zijn op een analyse van de voor- en nadelen t.o.v. alternatieven.

Versterk LEKP door er enkele ingrediënten extra in te blenden. Deel 2 van dit advies benadrukt dat LEKP's meer moeten inkantelen in recente uitdagingen voor het Vlaamse beleid en daarom meer nadruk moeten leggen op fossielvrije verwarming, op integralere en grootschaligere projecten, op renovaties bij kwetsbare groepen en op manieren om tekorten aan data en arbeidskrachten weg te werken.

1. Klaar de plaats van LEKP in het menu uit

Klaar bredere discussies uit alvorens een extra financieringskanaal te ontvouwen. De rol van LEKP's hangt af van ruimere discussies over de financiering van de energie- en klimaattransitie en van de lokale besturen (deel 1.1), over de rol van de verschillende financieringskanalen hierin (deel 1.2) en over de meerwaarde van pacts ten opzichte van alternatieven zoals verplichtingen (deel 1.3). Deze discussies moeten dringend uitgeklaard worden, liefst vooraleer de middelen nog meer te versnipperen. In ieder geval zijn voldoende middelen nodig om ontzorging lokaal op voldoende schaal te kunnen organiseren (deel 1.4).

1.1 Gaar bredere financieringsplannen en kerntakendiscussies

Vul de gaten in de financiering van het Vlaamse klimaat- en energiebeleid. De LEKP's die extra energie- en klimaatopdrachten en -middelen toekennen aan gemeenten, moeten kaderen in een bredere, mature visie op de afdoende financiering van het klimaat- en energiebeleid. Concreet moeten voor het voorliggend dossier drie belangrijke generieke financieringsissues uitgeklaard worden:

- **Hoe zullen renovaties bij kwetsbare groepen gefinancierd worden?** Zal Vlaanderen zelf de 'gaten' vullen die het Vlaams instrumentarium t.a.v. renovaties bij kwetsbare groepen nog laat (en zo ja, hoe)? Of zullen lokale besturen, die via hun OCMW's en energiehuisen terzake een belangrijke rol spelen, moeten tussenkomen om de resterende financieringsnoden (na aftrek van premies, e.d.) voor structurele energie-investeringen bij kwetsbare groepen te financieren³? En zo ja, hoe moeten lokale besturen dat financieren; met federale, Vlaamse of lokale middelen? Komt er een aanvullend/afdoend generiek Vlaams steunmechanisme of investeringsvehikel voor kwetsbare groepen? Krijgen lokale besturen meer

³ Zij hebben nu reeds de bevoegdheid om tussen te komen bij de betaling van energiefacturen én bij investeringen in energiebesparing. De middelen die hiervoor o.a. via het Fonds voor Elektriciteit en Gas zijn voorzien zijn evenwel zeer beperkt. SERV-Advies (21/3/2022). Verzamelbesluit VII – Virtual reality door hoge energieprijzen.

<https://www.serv.be/serv/publicatie/advies-verzamelbesluit-vii>

Vlaamse middelen hiervoor, generiek, per kwetsbare inwoner of per gerealiseerde renovatie bij kwetsbare groepen, ... ? Of moeten lokale besturen dit zelf financieren?

De SERV vroeg eerder al een versterkte preventieve werking van OCMW's en energiehuizen, als antwoord op de energiecrisis⁴. De financiering van renovaties bij kwetsbare groepen vormt overigens ook één van de grootste uitdagingen in de realisatie van de energie- en klimaatdoelstellingen⁵. Ongeveer de helft van de Vlaamse gezinnen beschikt immers niet over voldoende middelen om de nodige investeringen zelf te doen. De verhoogde premies in combinatie met de mijnverbouwlening en de noodkooplening vormen voor sommige kwetsbare groepen een oplossing, maar zeker niet voor allemaal, bv. omdat ze geen bijkomende leenlasten aan kunnen, omdat ze geen perspectief hebben om de noodkooplening op het einde van de lening te kunnen terugbetalen⁶, omdat de resterende prefinancieringslasten te hoog blijven, omdat ze in een huurwoning of sociale woning wonen, ... Ook derde-betalerssystemen zijn in heel wat gevallen geen oplossing omdat de betreffende investeringen -zelfs met de hoge energieprijzen - niet (voldoende) rendabel zijn. Overigens schuift de aanpak met noodkoopleningen en mijnverbouwlening kosten van engagementen van de overheid naar de toekomst, waardoor het financieel geen opschaalbare en houdbare piste lijkt.

De SERV vraagt om de financiering van renovaties bij kwetsbare groepen dringend uit te klaren, zodat de door de LEKP beoogde renovaties ook afdoende de kwetsbare groepen bereiken (cf. deel 2.3). In ieder geval is het duidelijk dat de voorziene middelen via de LEKP's, zelfs rekening houdend met premies, slechts een zeer beperkt aantal extra renovaties bij kwetsbare groepen zouden kunnen financieren (Figuur 3 in bijlage).

- **Hoe worden integrale en grootschalige projecten gefinancierd?** Er is geen specifiek kanaal voor de financiering van integrale en grootschalige renovatieprojecten (deel 2.2); zij moeten beroep doen op individuele premies (met bijhorende administratieve verplichtingen), afzonderlijke sectorale steunsystemen en eventuele bijzondere steunmechanismen (bv. projectoproepen, Europese middelen, ...). Deze versnipperde aanpak beperkt de effectiviteit en efficiëntie.
- **Hoe wordt de financiële haalbaarheid van fossielvrije verwarming gegarandeerd?** De SERV is voorstander van de focus op fossielvrije verwarmingsopties, ook in de LEKP's, maar vraagt de Vlaamse overheid (samen met de federale overheid) echt te garanderen dat die fossielvrije opties financieel interessant blijven (deel 2.1). Zonder dergelijke garanties zijn vereisten hieromtrent voor lokale niveaus gebouwd op wankel pudding.

Klaar de versneden financiering van de gemeenten uit, samen met het kerntakendebat. De LEKP's voegen specifieke werkingssubsidies toe aan de vele kanalen voor middelen vanuit Vlaanderen naar lokale besturen. In dit kader vraagt de SERV meer fundamenteel om de toekomstige financiering van lokale besturen ten gronde te herbekijken in samenhang met hun kerntaken.

⁴ SERV-advies (24/10/2022). Programmadecreet BO 2023. https://www.serv.be/sites/default/files/documenten/SERV_20221021_Programmadecreet_BO_2023_ADV_0.pdf

⁵ SERV-advies (24/6/2019). Elementen voor een gesublimeerd klimaat- en energiebeleid 2019-2024. https://www.serv.be/sites/default/files/documenten/SERV_20190624_gesublimeerd_klimaat-en_energiebeleid_ADV.pdf

⁶ Bv. omdat de woning niet verkocht wordt en er dus geen meerwaarde gerealiseerd wordt en er dan ook niet meer middelen zijn.

Deze kwestie wordt urgent gezien de energiecrisis en de verstrengende klimaat- en energiedoelen bijkomende energie- en klimaatverwachtingen leggen bij gemeenten die ook zelf financieel de lasten van de energiecrisis, bovenop andere uitdagingen, voelen. Een bredere discussie over de toekomstige financiering van lokale besturen moet volgende vragen snel uitklaren om te vermijden dat in afwachting hiervan suboptimale deeloplossingen voor lange tijd verankerd worden.

- Hoe wordt de **financiering** van gemeenten gematcht met hun **kerntaken**? Hoe worden de verschillende omstandigheden waarin de diverse gemeenten werken en de capaciteitsverschillen tussen gemeenten in rekening gebracht?
- Wat zijn de mogelijkheden, verwachtingen en verantwoordelijkheden ten aanzien van gemeenten omtrent hun **eigen inkomstenbronnen**, zoals fiscaliteit en boetes (o.a. via onroerende voorheffing en aanvullende personenbelasting), inkomsten uit dividenden, andere inkomsten (Figuur 1)?
- In welke mate wordt **vanuit Vlaanderen** ingezet op **verplichtingen** voor lokale besturen (cf. deel 1.3), op financiële **stimulansen** (bv. door financiering op basis van bepaalde indicatoren, geleverde prestaties), op vrijwillige **engagementen**, op **calls**, op **responsabilisering** en/of op **generieke financiering**? Welke gevolgen zijn er voor gemeenten die hun doelstellingen niet halen of hun engagementen niet (kunnen) nakomen? In welke mate worden maatregelen of acties ondernomen als gemeenten hun doelstellingen niet halen?
 - **Vermijd inderdaad calls:** De SERV vindt het in ieder geval positief dat het LEKP niet werkt met projectoproepen waarbij slechts een beperkt aantal kandidaat gemeenten geselecteerd wordt voor de financiering van hun projecten. Die methode leidde in het verleden tot onzekerheid en frustratie bij lokale overheden die met schaarse capaciteit projectaanvragen lieten uitwerken maar alsnog uit de boot vielen. Dat ontmoedigt sommige gemeenten zelfs om nog deel te nemen.
 - **Bekijk ook andere indicatoren voor de middelenverdeling tussen lokale besturen.** In de LEKP krijgen deelnemende gemeenten trekkingsrechten toegewezen, bijna volledig op basis van het inwonersaantal⁷. Andere indicatoren kunnen evenwel beter (mee) de reële noden vatten, bv. door te kijken naar het ontwikkelingsstadium van lokale plannen, het aandeel inwoners dat in (energie)armoede leeft, de samenstelling van het gebouwenpark van de gemeenten, de financiële toestand van de gemeenten, de huidige activiteitsgraad van de energiehuizen, ...

1.2 Vermijd versnipperde financiering

Vermijd versnippering van middelen. De SERV waardeert de 8 mio euro per jaar extra middelen die de LEKP 2.0 bovenop de middelen uit de LEKP 1.0⁸ voorziet voor lokale besturen om de energie- en klimaattransitie mee aan te pakken. Tegelijk zijn de middelen zeer beperkt en verergeren ze de sterke versnippering van middelen, vooral bij de specifieke werkingssubsidies. Deze versnipperde aanpak doet het overzicht verliezen, beperkt de efficiëntie (informatie-, zoek-,

⁷ Voor 80% o.b.v. het inwonersaantal en 20% o.b.v. de criteria die gehanteerd worden voor de verdeling van de middelen uit het gemeentefonds, die ook deels gelijklopen met het inwonersaantal.

⁸ 8,75 mio euro in 2023 en 2024 en 5 mio euro in 2025 voor LEKP 2.0 en 24,87 mio euro in 2023 voor LEKP 1.0.

administratiekosten, ...) en zou een integrale aanpak in de weg kunnen staan. Daarom moeten de versnipperde initiatieven, soms leftovers van historisch beleid, opgeruimd worden en moet gefocust worden op cruciale (en niet noodzakelijk nieuwe) instrumenten.

- **Beperkte middelen:**

- De LEKP 2.0 voorzien ongeveer **1,5€/inwoner** per jaar. De beschikbare budgetten van LEKP 1.0 lopen in 2023 op van 10-30.000 euro voor de kleinste gemeenten tot +/- 1 en 3 mio euro voor Gent en Antwerpen⁹ en zijn voor de LEKP 2.0, gespreid over drie jaar, vergelijkbaar.
- De LEKP 2.0-middelen betreffen **0,05% van de middelen van lokale besturen**, of 0,1% van de Vlaamse middelen voor lokale besturen¹⁰. Ter vergelijking: het voegt 0,4% toe aan de middelen voor het Vlaamse klimaat- en energiebeleid, hetgeen overeenkomt met 1% van de Vlaamse begrotingsmiddelen voor het Vlaamse klimaat- en energiebeleid¹¹.

- **Versnipperde middelen:**

- **Ruim 129 Vlaamse subsidiekanalen** gaan er reeds naar gemeenten¹². Er zouden reeds ruim 45 soorten projectsubsidies voor lokale besturen bestaan¹³. Daarnaast zijn er nog de inkomstenstromen via fiscaliteit, eigen ontvangsten, federale financieringskanalen, Europese middelen, middelen van andere besturen, etc. (Figuur 1)
- **3% van de Vlaamse middelen voor lokale besturen verlopen via 109 kanalen.** 97% van de Vlaamse middelen verlopen via 20 kanalen (Figuur 2). Vooral bij de specifieke werkingssubsidies is de versnippering aanzienlijk. In het beleidsdomein omgeving maakt het subsidieregister zelfs melding van zeer lage betaalde steunbedragen (bv. 9€¹⁴). Daarbij rijst de vraag of dergelijke lage tegemoetkomingen nog te verantwoorden zijn in het licht van het administratieve beheer ervan.

⁹ Bijlage 3: trekkingsrecht van LEKP 1.0 per gemeente in euro (indien alle gemeenten deelnemen). https://lokaalbestuur.vlaanderen.be/sites/default/files/public/vlaamse_regering/20220708/BVR_20220708_subsidie_LEKP_bijlage3_bedragen_1_0.pdf Bijlage 3: trekkingsrecht van LEKP 2.0 per gemeente in euro. https://lokaalbestuur.vlaanderen.be/sites/default/files/public/vlaamse_regering/20220708/BVR_20220708_subsidie_LEKP_bijlage3_bedragen_2_0.pdf

¹⁰ Op basis van cijfers van 2021 (cf. Figuur 1)

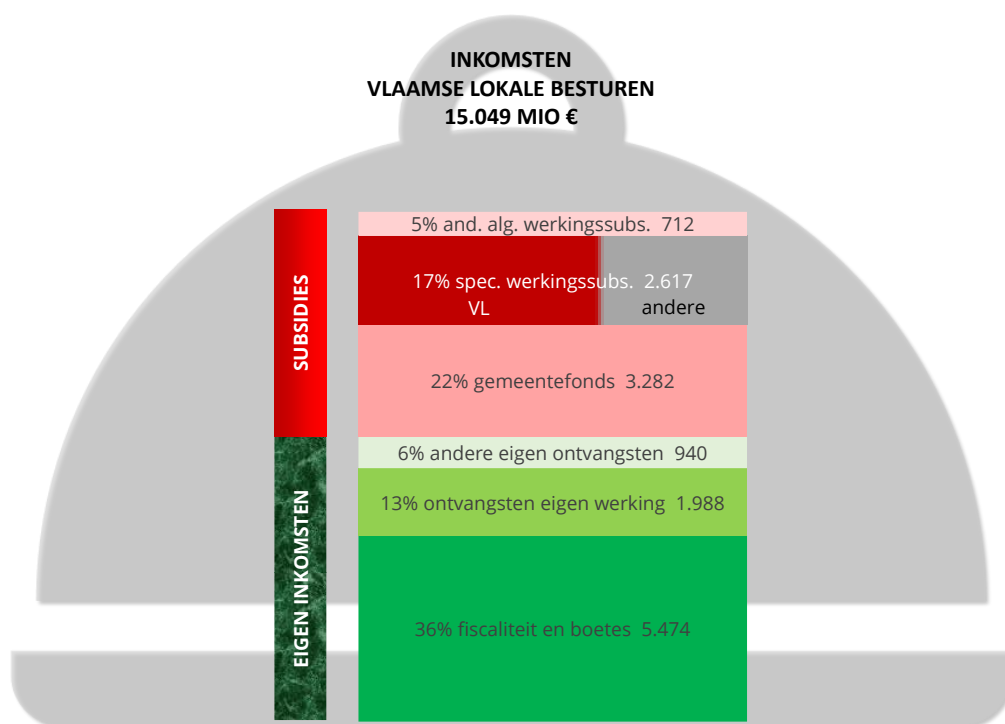
¹¹ SERV-Rapport (2/5/2022). Begroting omgeving & natuur, energie en klimaat. https://www.serv.be/sites/default/files/documenten/SERV_20220502_begroting%20Omgeving_Natuur_Energie_Klimaat_RAP.pdf; uitgaande van ongeveer 1,3 mld € financiering certificatenkosten via de energiefacturen.

¹² Zie Tabel 4, Tabel 5 en Tabel 6 in bijlage

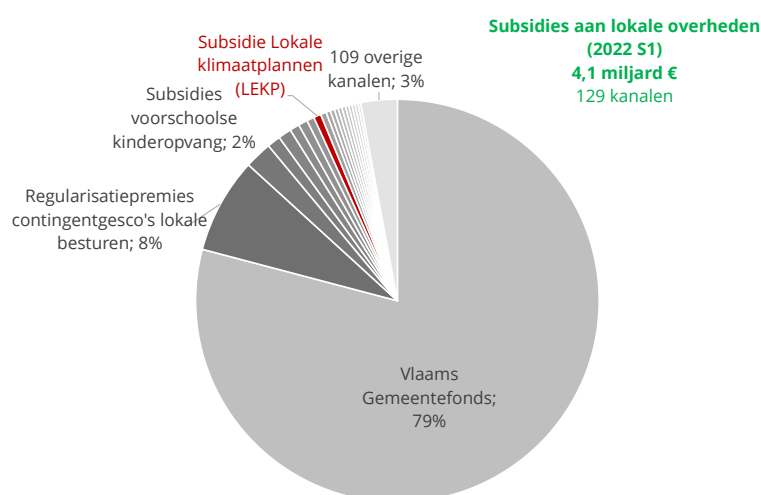
¹³ VVSG (21/11/2022). Veelheid en versnippering projectsubsidies: VVSG stelt alternatieven voor. <https://www.vvsg.be/nieuws/vvsg-stelt-alternatieven-voor-voor-de-talrijke-versnipperde-subsidies>

¹⁴ Subsidie beheer GBN (Geïntegreerd beheer van Natuur), Merksplas, eerste helft 2022.

Figuur 1: Financiering van gemeenten verloopt via vele kanalen¹⁵

Figuur 2: 97% van Vlaamse subsidies aan gemeenten gaan via 20 kanalen, 3% gaat via 109 kanalen (2022 S1)¹⁶

¹⁵ Agentschap Binnenlands Bestuur. BBC-analysetool voor het jaar 2021. <https://analyse.bbcdr.be/>

¹⁶ Subsidieregister, eerste twee kwartalen van 2022; toegekende subsidies

Oriënteer middelen naar waar ze beter renderen. De uitdagingen van de energietransitie en de energiecrisis zijn erg groot en vergen aanzienlijke budgetten op federaal, Vlaams én lokaal niveau. Gezien budgettaire situatie op de diverse niveaus vraagt de SERV om middelen (geleidelijk) te oriënteren naar waar ze meer resultaten realiseren¹⁷. Het gaat onder meer over volgende oriënteringen:

- **Curatieve > structurele energiecrisisaanpak.** De SERV vroeg reeds eerder naar een meer structurele aanpak die inzet op energiebesparing en hernieuwbare energie, vooral bij kwetsbare klanten¹⁸. Hoe sneller preventieve en structurele maatregelen resultaat boeken, hoe minder een curatieve aanpak nodig is. Dat impliceert oriënteringen binnen:
 - Vlaanderen, zodat preventieve maatregelen meer middelen krijgen.
 - België, hetgeen overleg vergt met de federale overheid.
- **Algemene > gerichte premies.** Ook vroeg de SERV naar meer gerichte premies en een meer gerichte energiecrisisaanpak¹⁹, om Mattheüseffecten te vermijden en schaarse middelen in te zetten waar zij het meest nodig zijn.
- **Individuele > collectieve, integrale aanpak.** Door naast individuele ook collectieve, integrale steunsystemen te voorzien, kunnen administratieve kosten als gevolg van individuele steunaanvragen bij aanvragers, intermediairen (energiehuizen, uitvoerders, ...) en de overheid beperkt worden.

1.3 Weeg pacts en alternatieven, zoals verplichtingen, af

Bekijk ook alternatieven voor pacts. De keuze voor een pact met lokale besturen moet afgewogen worden ten opzichte van voor- en nadelen van alternatieven, zoals verplichtingen, generieke steunmechanismen (bv. op basis van prestaties), etc. (cf. deel 1.1). Hieronder vraagt de SERV om op zijn minst de rol van collectieve renovatieverplichtingen nader te bekijken en om te leren uit evaluaties van eerdere pacts en convenanten. Daarbij gelden o.m. volgende overwegingen:

¹⁷ Zie SERV-oproep van 22 september 2022: <https://www.serv.be/serv/persberichten/oproep-serv-vlaanderen-moet-energiecrisis-snel-aanpakken>. Over tekorten aan middelen bij gemeenten: Transition Stories (28/1/2021). Klimaatbevraging lokale besturen 2021: knelpunten en oplossingen voor krachtig Vlaams lokaal energie- en klimaatbeleid. <https://transitionstories.be/bevraging2021/> Over budgettaire situatie in Vlaanderen: o.a. https://www.serv.be/sites/default/files/documenten/SERV_20220706_Begroting_BO2023_ADV.pdf: "In de visie van de SERV mogen de fundamentele beleidsdoelstellingen, ook niet tijdelijk, uit het oog verloren worden. Integendeel, de duurzame economieversterkende transitie en de houdbaarheid van de Vlaamse overheidsfinanciën dienen de hoogste prioriteit te behouden. Er dient dan ook versterkt ingezet te worden op grondige hervormingen, via bijkomende gerichte investeringen en strategische transitie. Via systematische heroverwegingen en een focus op de kerntaken moet de nodige budgettaire marge voor de beleidsprioriteiten gecreëerd worden. Ook de gesignaleerde positieve marge tussen de Vlaamse ontvangsten en uitgaven door de inflatieopstoot kan voor de beleidsprioriteiten gedeeltelijk ingezet worden."

¹⁸ SERV-Advies (21/3/2022). Verzamelbesluit VII – Virtual reality door hoge energieprijzen. <https://www.serv.be/serv/publicatie/advies-verzamelbesluit-vii>

¹⁹ SERV-advies (10/10/2022). Vlaamse sleutels om de energiecrisis kort te sluiten. <https://www.serv.be/serv/publicatie/advies-vlaamse-sleutels-energiecrisis-kort-te-sluiten>

- In hoeverre is het **vrijwillige** karakter van de ondertekening door gemeenten verenigbaar met doelstellingen die voor Vlaanderen als geheel gelden en dus Vlaanderenbrede inspanningen vergen?
- Hoe gaat men, gezien hun **heterogeen** karakter, om met de verschillende snelheden, ambities en capaciteiten van de lokale besturen?
- Hoe **verhouden** de LEKP's of alternatieven zich tot het **overig energie- en klimaatinstrumentarium** en -doelstellingen voor de steden en gemeenten (naast burgemeesterconvenant, verplichtingen eigen gebouwen, doelen in VEKP, calls voor bv. wijkrenovatiepilotprojecten? ...)

Denk ook aan een collectieve renovatieverplichting voor (boven)lokale besturen. Reeds eerder pleitte de SERV voor collectieve renovatieverplichtingen voor (boven)lokale besturen²⁰. Die zijn er vooralsnog niet. Individuele en collectieve renovatieverplichtingen kunnen elkaar nochtans versterken. Zo kunnen burgers gemakkelijker aan hun individuele renovatieplicht voldoen omdat (boven)lokale besturen collectieve renovatieprojecten aanbieden. Omgekeerd zullen collectieve renovatieprojecten een grotere bereidheid tot deelname hebben als een (forsere²¹) individuele renovatieplicht burgers bij overdracht verplicht om zelf te renoveren. Collectieve renovatieverplichtingen zorgen ervoor dat bepaalde taken gebiedsdekkend worden uitgevoerd en zorgen zo voor uniformiteit. Ze vermijden ook dat bepaalde lokale besturen achter blijven. De verhouding tussen deze verplichtingenaanpak en een eventuele aanvullende vrijwillige aanpak via pacten moet weldoordacht zijn.

²⁰ SERV-advies (14/10/2021). Met Fit for 55 naar een fit Vlaanderen. <https://www.serv.be/serv/publicatie/advies-fit-55-fit-vlaanderen>

²¹ SERV-advies (29/11/2021). Verzameldecreet Energie III: Klimaatkader dat nog wacht op een kus https://www.serv.be/sites/default/files/documenten/SERV_20211129_verzameldecreetIII_renoplicht_aardgas_ADV.pdf; SERV-Advies (21/3/2022). Verzamelbesluit VII – Virtual reality door hoge energieprijzen. <https://www.serv.be/serv/publicatie/advies-verzamelbesluit-vii>;

Leer uit evaluaties van pacts en convenanten. Bij de opmaak van een nieuw LEKP hoort een evaluatie van de voorgangers. Er wordt wel een evaluatie van de LEKP 1.0 en 2.0 aangekondigd tegen eind 2024 en daarbij zou gekeken worden naar de realisatie van de doelstellingen en naar de voorziene financiering (Tabel 2 in bijlage), maar het is niet duidelijk in welke mate rekening werd gehouden met een eventuele beoordeling van eerdere pacts en van het burgemeestersconvenant. Die laatste is van bijzonder belang aangezien bijna alle Vlaamse steden en gemeenten het Burgemeestersconvenant 2020 hebben ondertekend²² en minder dan 10% de doelstelling haalde (Figuur 4 in bijlage) en aangezien de geschiedenis zich volgens lokale ambtenaren en politici dreigt te herhalen²³ nu veel gemeenten deelnemen aan het Burgemeestersconvenant 2030 (die een strengere emissiereductiedoelstelling van 40% inhoudt). Het is ook niet duidelijk of de LEKP's vergeleken werden met een BAU-scenario en/of met de noden. Zo'n evaluaties lijken in ieder geval nodig en moeten o.a. antwoorden bieden op volgende vragen:

- Wat zijn de **beheerskosten** van de instrumenten (bv. de relatief zware planning, monitoring- engagementen) voor de gemeenten en de Vlaamse overheid? Hoeveel daarvan wordt uitbesteed aan externe studie bureaus die voor elke gemeente afzonderlijk dan bepaalde data bijeen sprokkelen? Hoe groot is de personeelsinzet in zijn geheel (op lokaal en Vlaams niveau) ten opzichte van de middelen die verdeeld worden en kan die personeelscapaciteit efficiënter ingezet worden?
- In welke mate zorgt het instrument echt voor **additionele** ingrepen ten opzichte van de reeds eerder geplande ingrepen en/of ten opzichte van een BAU-scenario? In welke mate voorzien instrumenten maatregelen en/of acties als doelstellingen niet gerealiseerd worden? Hoe worden de lokale besturen gemotiveerd om die doelstellingen effectief te realiseren? In hoeverre draagt de toekenning van de middelen bij tot het behalen van de beoogde doelstellingen? Worden lokale besturen in deze enkel gemotiveerd of ook geresponsabiliseerd?

1.4 Voorzie zeker genoeg voor lokale ontzorging

Versterk de ontzorgingscapaciteit bij energiehuizen drastisch en voor langere tijd. Ontzorging is, naast de oplossing van financiële hinderpalen (deel 1.1) cruciaal om de nodige energie-investeringen te faciliteren en te realiseren bij gezinnen, maar ook bij ondernemingen en organisaties. Lokale besturen en OCMW's beschikken onder meer met de energiehuizen over een geschikt vehikel voor ontzorging. De Vlaamse engagementen in de LEKP omtrent extra middelen voor energiehuizen²⁴ en de extra inzet van freelancers, kunnen de ontzorgingscapaciteit

²² VVSG (27/4/2021). Ondersteuning Burgemeestersconvenant. <https://www.vvsg.be/kennisitem/vvsg/ondersteuning-burgemeestersconvenant-2030>

²³ Transition Stories (28/1/2021). Klimaatbevraging lokale besturen 2021: knelpunten en oplossingen voor krachtig Vlaams lokaal energie- en klimaatbeleid. <https://transitionstories.be/bevraging2021/> - 92% van de bevroegden acht het niet mogelijk voor lokale besturen om klimaatdoelstellingen voor 2030 of 2050 te halen met de huidige personeelscapaciteit, begrotingsmiddelen, bovenlokale ondersteuning en hoger regelgevend kader.

²⁴ 8 mio euro per jaar voor 2023 en 2024 en 2 mio euro voor 2022

ongeveer **verdubbelen** en worden verwelkomd²⁵. Toch lijkt dat geen afdoend antwoord op de drastische capaciteitsversterking die voor langere tijd nodig is.

- Een **capaciteitsversterking met een factor 10 tot 30 lijkt nodig**. Ruwe berekeningen schatten dat de ontzorgingscapaciteit moet vertien- of zelfs verdertigvoudigen om de renovatie-uitdaging tijdig te kunnen realiseren²⁶. De huidige verdubbeling zal dus niet volstaan. Overigens ervaren klimaat- en milieuambtenaren en politici van lokale besturen nu reeds, dus zonder de benodigde versnelling in het investeringsritme, een gebrek aan capaciteit²⁷, o.a. door de groeiende vraag naar ondersteuning door de energiecrisis. Momenteel werken een 100-tal VTE's in de 18 Vlaamse energiehuizen (naast een beperkt aantal lokale milieu- of duurzaamheidsambtenaren of energie-medewerkers bij OCMW's).
- **Capaciteitsversterking moet met een lange termijnperspectief gebeuren**. Een capaciteitsversterking is voor een lange tijd nodig aangezien gebouwenrenovatie een marathon-uitdaging is die wellicht nog 30 jaar aangehouden zal moeten worden. De nu voorziene capaciteitsverdubbeling van de energiehuizen lijkt tijdelijk, met name voor 2023 en 2024²⁸. Ook de oproep naar freelance architecten, EPB-verslaggevers e.d.m. voor inzet in energiehuizen lijkt louter eenmalig en tijdelijk (tot 3/2023)²⁹. Bovendien zullen deze krachten ondanks hun expertise een inlooperperiode nodig hebben.

Laat energiehuizen focussen op kerntaken en koppel financiering los van energieleningen.

De energiehuizen worden nu voor een belangrijk deel gefinancierd a rato van de leningen die ze (helpen) verstrekken. De koppeling van de financiering aan de energieleningen heeft gezorgd voor een gebiedsdekkende werking van energiehuizen, wat positief is, maar heeft ook nadelen:

- *De focus van de werking van energiehuizen ligt te weinig op ontzorging*. Energiehuizen zijn vooral bezig met administratieve taken voor leningen, ook door de grote interesse voor de MijnVerbouwlening. Volgens de SERV moet de begeleiding en ondersteuning van gezinnen, ondernemingen en organisaties centraal staan, ook los van leningen. (Administratieve) taken verbonden met leningen kunnen ook (deels) en mogelijk efficiënter door andere openbare of private spelers uitgevoerd worden.

²⁵ Uitgaande van een kost van 80.000 euro/jaar per werknemer die 4.500 euro bruto/maand verdient (cf. <https://loon-kost.besox.be/>) en van een personeelsbestand van ongeveer 100 VTE in de energiehuizen op dit moment.

²⁶ Uitgaande van: huidige capaciteit energiehuizen = 100 VTE (waarvan 50% voor begeleiding en 50% voor andere taken, i.h.b. leningen); 3,3 miljoen woningen in Vlaanderen; 90% van de Vlaamse woningen moet energetisch gerenoveerd worden tegen 2050; 3 à 10 dagen begeleiding per woning; voor 50% van de renovaties doet men beroep op energiehuizen.

²⁷ Transition Stories (28/1/2021). Klimaatbevraging lokale besturen 2021: knelpunten en oplossingen voor krachtig Vlaams lokaal energie- en klimaatbeleid. <https://transitionstories.be/bevraging2021/>

²⁸ Vlaams Parlement (5/10/2022). Verslag vergadering Commissie voor Leefmilieu, Natuur, Ruimtelijke Ordening en Energie. <https://www.vlaamsparlament.be/nl/parlementair-werk/commissies/commissievergaderingen/1663920/verslag/1666235>

²⁹ VEKA: Dringend gezocht: vele energie-experten om gezinnen en Energiehuizen bij te staan. <https://www.vlaanderen.be/veka/versterking-energiehuizen>

- *De financieringswijze via vergoedingen op basis van de verstrekte leningen (en in beperkte mate op basis van het aantal inwoners en het aantal gevatte gemeenten³⁰) biedt weinig zekerheid om voldoende en degelijke structurele ontzorgingscapaciteit uit te bouwen voor renovatieprojecten los van leningen.*

Bekijk de invulling van de taken en de financiering van energiehuizen ook breder. Zo rijzen vragen over:

- *eventuele andere ontzorgende en begeleidende taken* inzake energie die lokale besturen moeten invullen. In welke mate worden energiehuizen ook ingeschakeld voor de taken van zonnecoaches voor KMO's die ook toegewezen zijn aan lokale besturen? In welke mate worden energiehuizen dan wel private actoren ingeschakeld?
- *de taakverdeling en samenwerking tussen de energiehuizen enerzijds en architecten en energiedeskundigen anderzijds.* Een tijdige doorverwijzing naar en/of de samenwerking met die private actoren moet de werklast van energiehuizen onder controle houden. Hoe krijgt deze taakverdeling en samenwerking best vorm?
- *de schaarste aan arbeidskrachten* die het moeilijk maken voor energiehuizen om hun werking drastisch op te schalen (cf. infra).
- *de mogelijkheid om sommige klanten (iets meer) te kunnen laten betalen voor ontzorging* zodat deze werking ook wat meer autonoom gefinancierd kan worden (bv. in functie van de eigenschappen van de woning en/of het socio-economische profiel van de eigenaars).

2. Breng LEKP op smaak en blend beter met Vlaams beleid

Versterk LEKP door er een aantal ingrediënten in te blenden. LEKP's worden krachtiger als ze goed blenden met Vlaams beleid en als Vlaams beleid de nodige randvoorwaarden voorziet. Concreet kunnen de LEKP 2.0 meer op smaak gebracht worden door:

- de fossielvrije toets een prominentere plaats te geven (deel 2.1).
- wijkrenovatieprojecten op te schalen en te vermengen met integralere doelen (deel 2.2).
- de uitdagingen van energierenovaties bij kwetsbare groepen niet te vergeten (deel 2.3);
- manieren te voorzien om tekorten aan data en arbeidskrachten weg te werken (deel 2.4).

2.1 Maak van fossielvrij het hoofdgerecht

Voeg naast energie-efficiëntie inderdaad de fossielvrije vereiste toe en maak die dominant in de LEKP-doelen. De vereiste in de LEKP om 50% van de collectieve renovaties fossielvrij te maken, valt bij de SERV in de smaak. Een sterkere inzet op (lokaal) emissievrije technieken helpt,

³⁰ Art. 7.9.3. en 7.9.3./1 van het energiebesluit; bv. 20.000 euro jaarlijkse vergoeding per begonnen schijf van 50.000 inwoners (ev. vermeerderd bij meer dan 5 gemeenten in het werkingsgebied, en a rato van het aantal uitgevoerde energiescans).

naast meer isolatie en energie-efficiëntie, immers om sneller en efficiënter de energie-afhankelijkheid af te bouwen en de klimaat- en energiedoelstellingen voor 2030 te halen³¹. Reeds eerder heeft de SERV aangedrongen op een warmtepompgolf omdat warmtepompen -op veel plaatsen met minder kosten, arbeidskrachten en gedoe- snel resultaten kunnen opleveren. Ze kunnen bovendien ook andere isolatie- en energie-efficiëntiemaatregelen triggeren. Ook de IEA wees recent op de enorme opgang van warmtepompen en op hun voordelen ook in de aanpak van de energiecrisis³². Wel lijken de lokale fossielvrije doelen in de LEKP's nog niet in te haken op de te verhogen Vlaamse warmtepompdoelen terzake³³, vooral in het kader van de aanpak van de energiecrisis. Een versnelde Vlaamse én lokale defossiliseringsagenda zou overigens duidelijkheid en perspectief bieden, ook voor de sector met het oog op de opschaling van de installatie- en productiecapaciteit, ook in Vlaanderen.

Laat lokale besturen snel aangeven waar warmtenetten ontwikkeld zullen worden. Gebiedsdekkend moeten lokale warmtezoneringssystemen duidelijkheid geven over de eventuele ontwikkeling van warmtenetten en hun timing, als investeringskader voor individuele en collectieve projecten. Deze plannen moeten ook samen bekeken worden met de netinvesteringsplannen voor elektriciteit en gas (cf. supra) en met de energiesituatie en de investeringsplannen in buurgemeenten zodat gemeentegrensoverschrijdende opportuniteiten benut kunnen worden.

Focus op warmtepompen in de Vlaamse tools en communicatie. De tools en communicatie vanuit Vlaanderen moeten volgens de SERV meer aandacht geven aan de dominante rol die warmtepompen sowieso zullen vervullen o.a. in gebouwenverwarming. In de *inspiratiekaart warmtezonering* lijken bijvoorbeeld te veel straten paars ingekleurd (wat er zoekzones voor warmtenetten van maakt), in verhouding tot hun reëel en op korte termijn realiseerbaar potentieel. Gezien hun lange ontwikkeltijd kunnen warmtenetten weinig betekenen voor de energiecrisis die nu woedt of voor de 2030-doelen waarvoor nog maar 7 jaar rest. Ook de *warmtegids* verdient een update op basis van de nieuwe inzichten omtrent warmtepompen; nu gaan amper 5 van de 88 bladzijden op het einde over warmtepompen en dan nog met een vrij negatieve framing bij werkkingskosten³⁴. Verder moet Vlaanderen duidelijker *communiceren* dat een warmtepomp vaak zonder meer geplaatst kan worden in veel bestaande woningen, in het bijzonder bij de 25% Vlaamse woningen met een label A of B³⁵ en dat warmtepompen ook in gebieden waar ooit (over > 10

³¹ SERV-Advies (14/10/2021). Met Fit for 55 naar een fit Vlaanderen. <https://www.serv.be/serv/publicatie/advies-fit-55-fit-vlaanderen>

³² Ook het Internationaal Energieagentschap stelde heel recent vast dat de energiecrisis de vraag naar warmtepompen pijlsnel doet toenemen en dat die warmtepompen voordelen hebben inzake energieonafhankelijkheid en klimaat. Internationaal Energieagentschap (30/11/2022). The global energy crisis is driving a surge in heat pumps, bringing energy security and climate benefits. <https://www.iea.org/news/the-global-energy-crisis-is-driving-a-surge-in-heat-pumps-bringing-energy-security-and-climate-benefits>

³³ Vlaanderen heeft met 1.759 GWh hernieuwbare energie uit warmtepompen in 2021 al de warmtepompdoelstelling voor 2030 die 1.455 GWh bedroeg, overschreden. (www.energiesparen.be).

³⁴ VEKA. Warmtegids. https://assets.vlaanderen.be/image/upload/v1666099466/Warmtegids_2022-03-30_gao2qf.pdf

³⁵ VEKA (10/11/2022). Renovatiegolf in Vlaanderen: kwart van de woningen heeft een label A of B en bijna 4 op 10 woningen een label E of F. <https://www.vlaanderen.be/veka/nieuwsberichten/renovatiegolf-in-vlaanderen-kwart-van-de-woningen-heeft-een-label-a-of-b-en-bijna-4-op-10-woningen-een-label-e-of-f>

jaar) warmtenetten kunnen komen toch de meest aangewezen snelle oplossingen kunnen vormen.

Zet ook Vlaams nog sterker in op een gezonde prijsverhouding. Vlaanderen moet, samen met de federale overheid, garanderen dat burgers, ondernemingen en lokale overheden die overstappen naar fossielvrije verwarming daar achteraf, bij het gebruik, geen financieel nadeel van ondervinden. Reeds eerder drong de SERV herhaaldelijk aan op een structureel gezonde prijsverhouding tussen fossiele brandstoffen en elektriciteit. Hoewel Vlaanderen hiertoe enkele stappen zette en enkele engagementen rond taksshift opnam in het LEKP 2.0, zijn verdere, snelle Vlaamse stappen noodzakelijk, ook om de in de LEKP gevraagde fossielvrije renovaties niet te ontmoedigen en als aanvulling op de afbouw van heffingen op elektriciteitsmasten en sleuven van ELIA (die ook deel uitmaken van de elektriciteitsfactuur) die van lokale besturen verwacht wordt tegen 2026.

2.2 Zet lokaal integralere en grootschaligere projecten op

Voorzie ook een Vlaams kader voor integralere projecten en grootschalige projecten. De Vlaamse Regering moet dringend een daadkrachtig kader en bijhorende middelen voor echt grootschalige en/of integralere projecten voorzien³⁶ waar lokale besturen ook mee gebruik van kunnen maken.

- *Een integralere aanpak* is zinvol bij individuele projecten en bij grootschaligere projecten. Maatschappelijke meerwaarden groeien als ingrepen niet alleen bijdragen aan klimaatneutraliteit en de 2050-doelen hieromtrent, maar ook aan een betere woonkwaliteit, gezonde binnenlucht, waterbeheer, veilige, asbestvrije gebouwen, ... Ook bij wijkrenovaties zijn synergieën mogelijk van initiatieven voor warmtenetten, collectieve verwarming, gebruik van restwarmte, stadsvernieuwing, verdichting, armoedebestrijding, aanpak van achtergestelde wijken, arbeidsmarktbeleid, extra (sociale) woningbouw, klimaatadaptatie, waterbeheer, vergroening, mobiliteit, ... Een integralere aanpak kan ook oplossingen bieden voor financieringsproblemen, bv. via de gerealiseerde meerwaarden door de bijkomende wooneenheden bij verdichtende projecten.
- *Grootschalige projecten* kunnen door standaardisatie, groepering en schaalvoordelen energie-investeringen sneller, goedkoper en minder arbeidsintensief realiseren. Taakopsplitsing kan ervoor zorgen dat schaarse deskundigen (bv. warmtepompplaatsters) kunnen focussen op hun eigenlijke taken, omdat de taken die deze specifieke deskundigheid niet vereisen, uitgevoerd kunnen worden door andere krachten (bv. informering, leidinggoten uitslijpen, administratie, transport,...).
- *Lokale besturen* zijn met hun voeling, terreinkennis en netwerken belangrijke partners om de renovaties van gebouwen drastisch te versnellen. Zij kunnen vele (ook kleine) lokale actoren *samenbrengen*, lokale dynamieken gebruiken en de inzet van vele actoren uitlokken,

³⁶ Oproep SERV (22/9/2022): Vlaanderen moet energiecrisis snel aanpakken. <https://www.serv.be/serv/persberichten/oproep-serv-vlaanderen-moet-energiecrisis-snel-aanpakken>

gaande van burgers, bedrijven, lokale bouw- en installatiesector, vrijwilligers, lokale intermediairen, enz. om die opschaling en versnelling te realiseren³⁷.

De focus in de LEKP 2.0 op dergelijke collectieve projecten via de burenpremie en de wijkrenovatie-tool is positief, maar de schaal van minstens 10 wooneenhedenprojecten (of een beslissing van een desnoods kleinere VME) is eerder beperkt. Een Vlaams kader voor ook grootsere én integratier projecten zou het menu van (boven)lokale besturen verrijken. Dat vermijdt dat lokale besturen moeten putten uit individuele en afzonderlijke kanalen om dergelijk grootse én integrale projecten op te zetten (deel 1.1). Een Vlaams kader vermijdt ook inefficiënties en onnodige regionale verschillen³⁸. Deze grootschalige projecten zouden ook toegankelijk zijn voor de lokale KMO-bouwactoren (o.a. aannemers). Dat zou bv. kunnen door de gunning te laten verlopen via (kleinere) percelen die ook behapbaar zijn voor KMO's.

Verruim ook naar bv. ketelafstelling... De LEKP's moeten ook bijkomend inzetten op kleinere ingrepen zoals de grootschalige afstelling van verwarmingstoestellen, de plaatsing van spaardouchekoppen, radiatorfolie, etc. Deze maatregelen kunnen in het kader van de energiecrisis snel soelaas brengen en kunnen best op lokaal niveau uitgerold worden. Nu definieert het ontwerp LEKP een energiebesparende renovatie equivalent als één van volgende maatregelen: dak-, zolder-, vloer-, gevelisolatie, hoogrendementsbeglazing, zonneboiler, ventilatiesysteem, een warmtepomp en -boiler.

2.3 Laat kwetsbaren ook lokaal niet van de kaart verdwijnen

Vergeet lokale renovatieprojecten bij kwetsbare groepen niet. De SERV vraagt om in de voorstellen voor het lokaal energie- en klimaatbeleid meer aandacht te hebben voor energierenovaties bij kwetsbare groepen. De SERV vroeg al eerder naar meer aandacht voor renovaties bij groepen die dat zelf niet kunnen betalen, in een breder pleidooi voor een meer gerichte, structurele en lokale aanpak van de energie- en de wooncrisis en het bredere energie- en klimaatbeleid³⁹. Lokale besturen spelen namelijk een belangrijke rol in deze renovaties bij kwetsbare groepen gezien de werking van hun OCMW's en energiehuizen rond energie-armoede en ontzorging. Ook een lokale wijkgerichte aanpak die focust op achtergestelde buurten⁴⁰ kan helpen om

³⁷ Met "Grootschalige projecten" wordt niet verwezen naar individuele "grote" projecten, maar eerder naar projecten die een groot aantal ingrepen inhouden. Die kunnen uiteraard uitgevoerd worden door verschillende opdrachtnemers (gaande van KMO's tot grotere bedrijven).

³⁸ SERV-advies (10/10/2022). Vlaamse sleutels om de energiecrisis kort te sluiten. <https://www.serv.be/serv/publicatie/advies-vlaamse-sleutels-energiecrisis-kort-te-sluiten>

³⁹ SERV-Advies (24/6/2019). Naar een gesublimeerd klimaat- en energiebeleid 2019-2024. <https://www.serv.be/serv/publicatie/advies-gesublimeerd-klimaat-en-energiebeleid-2019-2024> SERV-Advies (14/10/2021). Met Fit for 55 naar een fit Vlaanderen. <https://www.serv.be/serv/publicatie/advies-fit-55-fit-vlaanderen> ; SERV-Advies (24/6/2022) Verzamelbesluit VII, Virtual Reality door hoge energieprijzen, https://www.serv.be/sites/default/files/documenten/SERV_20220321_verzamelbesluitVII_ADV.pdf; SERV-Advies (10/10/2022). Vlaamse sleutels om energiecrisis kort te sluiten <https://serv.be/serv/publicatie/advies-vlaamse-sleutels-energiecrisis-kort-te-sluiten>

⁴⁰ Zie o.a. <https://www.researchgate.net/publication/324569490> Atlas van achtergestelde buurten in Vlaanderen en Brussel.

kwetsbare groepen beter te bereiken. Het is opmerkelijk dat de ontwerp LEKP omtrent kwetsbare groepen geen doelen voorziet.

Vul de financieringshiaten op. Om kwetsbare gezinnen voldoende te kunnen bereiken, moeten financieringskwesties uitgeklaard worden (deel 1.1). Energie-investeringen verdienen zich immers zelfs met de huidige premiesystemen en de hoge energieprijzen vaak niet (volledig) terug, waardoor ze ook niet (volledig) door derde betalerssystemen gefinancierd kunnen worden.

2.4 Werk tekorten aan data en arbeidskrachten weg

Zorg voor voldoende data op gemeente- en wijkniveau. Gebruiksvriendelijke en transparante data en data-analyses op gemeente- en liefst ook wijkniveau moeten zorgen dat gemeenten (en ondernemingen en burgers) hun plannen kunnen uitwerken o.b.v. voldoende en voldoende verfijnde informatie. Ontbrekende of moeilijk beschikbare data zorgen voor tijdverlies (of voor 'blind varen'). Te geaggregeerde cijfers staan een gerichte wijkaanpak (met o.a. de aanpak van achtergestelde buurten) en een evenwichtige spreiding van de baten van energietransitie in de weg. Het aantal energie- en klimaatgerelateerde indicatoren die per gemeente en per wijk beschikbaar zijn, lijkt nog te beperkt⁴¹. Sommige relevante indicatoren lijken niet (meer) beschikbaar op gemeentelijk en wijkniveau zoals bv. de verdeling van verwarmingsbronnen van de woningen, het totaal aantal warmtepompen en zonneboilers (die zijn onnauwkeurig omdat ze enkel gebaseerd zijn op toegekende premies en niet op EPB-gegevens⁴²), het absolute stookolieverbruik op gemeentelijk niveau, ...

Laat Fluvius lokale besturen inzicht geven in lokale netinvesteringen. Fluvius moet alle lokale besturen dringend een verfijnd zicht geven op de status en de investeringsplannen voor de netten op hun grondgebied. Dat geeft informatie over waar elektriciteitsnetten bijkomende hernieuwbare productie, elektrificatie of laadinfrastructuur aankunnen zodat lokale besturen hiermee rekening kunnen houden bij de opzet van hun projecten en investeringen. Informatie over investeringen in netten is bijvoorbeeld zinvol om synergieën te zoeken met de heraanleg van straten, wijkrenovatieprojecten of de plaatsing van laadinfrastructuur. Afstemming tussen lokale besturen en Fluvius zou ook investeringen in de vernieuwing van gasnetten in bepaalde wijken kunnen vermijden als daar versneld wordt ingezet op fossielvrije wijken via warmtepompen of warmtenetten.

Maak goede tools. Goede wegwijzers (stroomschema's en optiemenu's) en gestandaardiseerde begeleidingstools en draaiboeken voor collectieve renovaties voor gemeentes vermijden dat lokale besturen telkens opnieuw het warm water moeten uitvinden en kunnen het analyzewerk vereenvoudigen bij de begeleiding van renovatieprojecten. Ze maken het ook mogelijk om een deel van de projecten door minder gespecialiseerde werknemers of door de aanvrager zelf

⁴¹ VITO (8/2022). Handleiding – Ondersteuning burgemeestersconvenant. <https://burgemeestersconvenant.paddlecms.net/sites/default/files/2022-03/handleiding-inventaris.pdf>

⁴² VITO (9/8/2022). Inventaris 2020 – Overzicht belangrijkste databronnen en wijzigingen rekentool Burgemeestersconvenant. <https://burgemeestersconvenant.paddlecms.net/sites/default/files/2022-08/Inventaris%202020%20%281%29.pdf>

voorbereid kan worden. (Gestandaardiseerde) (groeps)aankooptools kunnen individuele en grootschalige renovaties faciliteren door het o.a. mogelijk te maken om een screening uit te voeren die helpt om de meest geschikte maatwerkoplossing te vinden uit een breed aanbod warmtepompen, isolaties, hoogrendementsglas, zonnepanelen, ..., om met een paar kliks ineens offertes aan te vragen aan meerdere aanbieders, , om eventueel te bestellen enz. . Ook voor niet-woongebouwen van organisaties, ondernemingen en (landbouw)bedrijven kunnen tools uitgewerkt worden die faciliterend werken en schaalvoordelen opleveren. De aangekondigde wijkrenovatietool kan hier hopelijk een deel van de oplossing bieden. Een digitale rapporteringstool voor een beperkt aantal kernindicatoren kan de administratieve verplichtingen beperken.

Zet opleidings- en arbeidsmarktbevoegdheden in. Vlaanderen moet haar opleidings- en arbeidsmarktbevoegdheden inzetten om voor bijkomende capaciteit te zorgen in de begeleiding en in de uitrol van de energietransitie (in het bijzonder voor specifieke profielen van de bouwsector zoals o.a. verwarmings- en koeltechnici, plaatsers van isolatie en fotovoltaïsche zonnepanelen en laadpalen). De opleidingen moeten ook voldoende ingaan op de toepassing van warmtepompen in niet-woongebouwen bijvoorbeeld in de land- en tuinbouwsector, KMO's, onderwijs, zorg- en welzijnssector... omdat heel wat aannemers hiermee nu nog onvoldoende vertrouwd zijn. Met het oog op lokale projecten moet ook bekeken worden op welke manier het lokale arbeidsmarktbeleid ingezet kan worden.

Bijlagen

Tabel 1: LEKP 1.0 en 2.0 bevatten een aantal eerder concrete engagementen van de gemeenten.

LEKP 1.0	LEKP 2.0
Engagementen lokale besturen	
Burgemeestersconvenant 2030 ondertekenen en uitwerken; Gem. primaire energiebesparing van minstens 2,09%/jaar in eigen gebouwen (incl. technische infrastructuur, excl. onroerend erfgoed); Reductie van de CO ₂ -uitstoot van eigen gebouwen en technische infrastructuur met 40% in 2030 t.o.v. 2015; Tegen 2030 openbare verlichting verLEDden; Draagvlak voor hernieuwbare energie verhogen, geen heffing op hernieuwbare energie installaties in te voeren en bestaande, zoals de heffing op pylonen van windmolens, af te bouwen tegen ten laatste 2025; Lokale warmte- en sloopbeleidsplannen opmaken; Burgers, bedrijven en verenigingen stimuleren om samen met lokaal bestuur de streefdoelen uit de 4 werven van het Pact te behalen	Primaire energiebesparingsdoelstelling wordt aangescherpt naar -3% per jaar vanaf 2023. De doelstelling m.b.t. CO ₂ -reductie wordt verhoogd van -40% naar -55% CO ₂ -emissies en de scope uitgebreid naar eigen mobiliteit. Geen nieuwe principiële schepencollege- of gemeenteraadsbeslissing meer nemen m.b.t. lokale heffingen op elektriciteitsmasten en sleuven van ELIA;

Tabel 2: De Vlaamse overheid neemt een aantal engagementen in het kader van LEKP 1.0 en 2.0.

LEKP 1.0	LEKP 2.0
Engagementen Vlaamse overheid	
Via Netwerk Klimaat professionele ondersteuning bieden aan lokale besturen (cf. subsidiebesluit en werkprogramma's); Via andere partners binnen Vlaamse overheid (bv. VEB met SURE2050-project voor publiek patrimonium) lokale besturen projectmatige ondersteuning bieden; Samen met lokale besturen actief meewerken aan het elimineren van de mogelijke hindernissen die lokale besturen ondervinden in het realiseren van dit Pact; Eigen voorbeeldfunctie invullen en relevante actoren overtuigen om Pact te ondertekenen; In samenspraak met het middenveld, onderzoeksinstituten en de verschillende sectororganisaties de wederzijdse engagementen i.h.k.v. het Pact opvolgen en stroomlijnen; Aan lokale besturen (en/of andere actoren) de beleidsmaatregelen, voorzien door de Vlaamse, Federale en Europese begroting, actief en stelselmatig te promoten die nuttig	Verhoogde doelstellingen voor het publiek patrimonium en mobiliteit (-55% CO ₂ tegen 2030 alsook 3% jaarlijkse primaire energiebesparing) is eveneens van toepassing op Vlaamse overheid; Territoriaal coördinatorschap door Vlaanderen voor Europese Burgemeestersconvenant om o.a. technische en strategische bijstand aan ondertekenende gemeenten te verlenen; Concrete praktijkgerichte oplossingen voor drempels bij voortrekkersteden en -gemeenten die het LEKP 2.0 ondertekenen ondersteunen, via Werkplatform van ABB. Overeengekomen drempels worden door de Vlaamse Regering minstens jaarlijks opgevolgd; Via het Netwerk Klimaat ondersteunt de Vlaamse overheid steden en gemeenten bij de opmaak van lokale warmteplannen en renovatiestrategieën. Naast de 'inspiratiekaart warmtezonering' zullen alle steden en gemeenten weldra ook beroep kunnen doen op een 'startanalyse lokale renovatiestrategie', een grafisch werkinstrument dat de lokale besturen zal helpen om prioriteiten te bepalen voor het lokale renovatie- en sloopbeleid; Verder bouwend op de start-analyse van het Netwerk Klimaat wordt een 'Wijkrenovatietool' aangeboden aan lokale besturen en hun partners om collectieve renovatietrajecten data gestuurd te concretiseren en op te volgen t.e.m. uitvoering. Deze tool kan een handig instrument zijn om de klimaattafels wijkgericht te organiseren; Versterking van de basisfinanciering van energiehuizen; Invoering van de 'Mijn VerbouwPremie' en de 'Mijn VerbouwLening' en de versterking van het noodkoopfonds. Zo wordt er gestreefd naar een evenwichtige mix van het activeren van privaat kapitaal door financieringsinstrumenten (premies (waaronder de EPC-labelpremie) en langlopende leningen met incentives voor diepgaande renovaties via het renteloze renovatiekrediet (via banken)),

kunnen zijn om mee de doelstellingen van het Pact te realiseren;

Bijkomende ondersteuning van de klimaatpactacties van de gemeenten die het Pact ondertekenen, met extra jaarlijks budget van 10.000.000 euro, evenals een vast gedeelte van de middelen binnen het Vlaams klimaatfonds, te voorzien. Deze budgettaire engagementen kunnen aangepast worden in functie van het algemeen begrotingsbeleid.

ontzorging (door energiehuizen en BENOvatiecoaches) en renovatieverplichtingen (niet-residentieel vanaf 1/1/22 en residentieel vanaf 1/1/23; publieke en overheidsgebouwen moeten een minimaal EPC-label behalen tegen 2028 en alle niet-residentiële gebouwen tegen 2030);

Blijvend inzetten op het ondersteunen van de lokale besturen bij het realiseren van *state of the art* fietsinfrastructuur;

De noodzaak voor een taks shift tussen de energievectoren (elektriciteitsfactuur verlichten door kosten door te schuiven naar fossiele energiedragers) wordt door de Vlaamse Regering principiële erkend. Eerste stappen hiertoe zijn ondernomen (opkoop GSC bij de netbeheerders, verlaging van de quotaverplichting bij de leveranciers, schrappen kost openbare verlichting, vergoeding REG-premies via de Vlaamse Veerkrachtmiddelen, de kost voor de minimale levering aardgas en kortingsbonnen elektrische huishoudtoestellen via het energiefonds). Het blijft desalniettemin de expliciete ambitie van minister Zuhail Demir, en de voltallige Vlaamse Regering, om de inspanningen continu verder te zetten zodat er zoveel mogelijk bijkomende kosten uit de elektriciteitsfactuur worden gehaald. Om een sociaal rechtvaardige taksshift vorm te geven wordt (...) gedacht aan een uitzondering op de non bis in idem-wet. (...) Hiervoor zal het overleg verder gezet worden met de Federale Overheid. Om de uitzondering op de non bis in idem-wet mogelijk te maken zal er een samenwerkingsovereenkomst tussen de Federale en Vlaamse Overheid uitgewerkt worden waarin afspraken gemaakt zullen worden over de contouren van deze sociaal rechtvaardige taksshift (...). VVSG zal op de hoogte worden gehouden van de gemaakte vorderingen.

Eind 2024 zullen het LEKP 1.0 en 2.0 geëvalueerd worden op het vlak van realisatie van de doelstellingen en voorziene financiering. Ook zullen we tegen dan meer zicht hebben op de uitvoering van een structurele taksshift (cfr. engagement hier boven). Op basis van deze analyse en na verder overleg met VVSG, kan hieruit een nieuw pakket voortvloeien met (additionele) financiering enerzijds en nieuwe engagementen anderzijds, waaronder de vraag om de bestaande heffingen op elektriciteitsmasten en sleuven van ELIA stop te zetten tegen 1/1/2026;

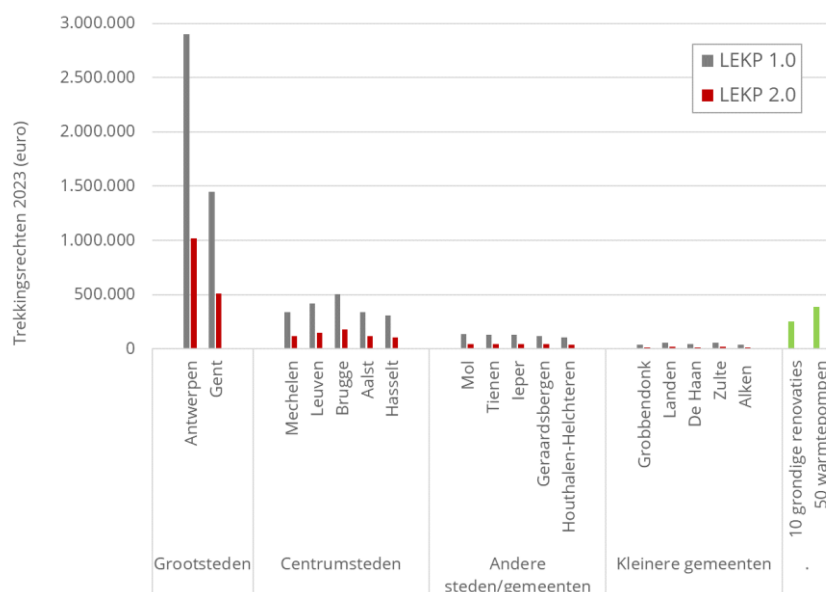
Een eenmalige additionele budgettaire impuls voor LEKP 2.0 ondertekenaars van 22,5 mio euro voor de aangescherpte ambities van LEKP 2.0 ondersteunen (8,75 mio euro voor 2022, 8,75 mio euro voor 2023 en 5 miljoen euro voor 2024). Deze engagementen kunnen binnen de perken van de daarvoor op de begroting (...) voorziene en beschikbare middelen en kunnen aangepast worden i.f.v. het algemeen begrotingsbeleid.

Tabel 3: LEKP 2.0 scherpt doelstellingen LEKP 1.0 aan voor gebouwen en transport

	LEKP 1.0	LEKP 2.0
Ondertekenaars:	293/300 of 97,7%	74/300 of 24,7% (20/10/2022)
Doelstellingen⁴³:		
Werf 1: Vergroening	• 1 boom extra per inw. • 0,5 m extra haag of geveltuinbeplanting per inw. • 1 extra natuurgroenperk per 1.000 inw.	/
Werf 2: Collectieve renovaties	• 50 collectief georganiseerde energiebesparende renovaties per 1.000 woningen • 1 coöperatief/participatief HEB-project per 500 inw. (in totaal 216 MW)	• 25 van de 50 collectieve renovaties/1.000 wooneenheden zijn fossilvrij tegen 2030 • Inwoners van 50/1.000 wooneenheden uitgenodigd voor klimaattafel wijkgerichte aanpak tegen 2024
Werf 3: Vergroening mobiliteit	• 1 toegangspunt voor (koolstofvrij) deelsysteem per 1.000 inw. • 1 laadpunt per 100 inw. (66.000 op Vlaams niveau) • 1m extra of opgewaardeerd fietspad/inw.	• 1,5 (semi-)publiek laadequivalent/100 inw. tegen 2030 (99.000 op Vlaams niveau)
Werf 4: Adaptatie (droogte en waterbeheer)	• 1m² ontharding per inw. • 1m³ extra opvang- of infiltratiecapaciteit per inw.	/

⁴³ Agentschap Binnenlands Bestuur. Lokaal energie- en klimaatpact. <https://lokaalbestuur.vlaanderen.be/lekp>

Figuur 3: Voor het jaar 2023 volstaan de middelen niet om grootschalige renovaties te bekostigen⁴⁴

Tabel 4: 58% van de subsidiekanalen naar gemeenten verdelen <1 mio €/semester (2022 S1)⁴⁵

Toegekend subsidiebedrag per kanaal	Toegekend €	Aantal subsidies	Aantal kanalen	Aantal in toegekend
<0,1 mio	1.266.386	228	39	0,03%
0,1 - 1 mio	12.637.197	408	36	0,30%
1-10 mio	123.907.117	1.286	35	2,99%
10-100 mio	417.775.617	1.724	17	10,07%
>100 mio	3.594.352.683	1.200	2	86,61%
	4.149.938.999	4.846	129	100,00%

Tabel 5: Bijna 5000 subsidies bereikten de gemeenten via 129 kanalen in de eerste helft van 2022

Rang	Subthema	Toegekend €	Betaald €	aantal subsidies	domein
1	Vlaams Gemeentefonds	3.276.652.338	1.965.991.405	537	KBBJ
2	Regularisatiepremies contingentgesco's lokale besturen	317.700.345	158.850.173	663	KBBJ
3	Subsidies voorschoolse kinderopvang	90.524.880	92.787.811	277	WVG
4	Subsidie infrastructuur en uitbating van een vaccinatiecentrum	44.508.607	44.508.607	84	KBBJ
5	Subsidies buitenschoolse kinderopvang	43.545.167	43.568.936	188	WVG
6	Subsidie voor (her)aanleg riolering, KWZI's en IBA's	32.279.872	1.462.167	42	OMG

⁴⁴ Agentschap Binnenlands Bestuur. Subsidie voor klimaatacties ter uitvoering van het Lokaal Energie- en Klimaatpact (LEKP). <https://lokaalbestuur.vlaanderen.be/subsidie/subsidie-voor-klimaatacties-ter-uitvoering-van-het-lokaal-energie-en-klimaatpact-lekp-2022> Voor de grondige renovaties wordt uitgegaan van een totaal kost van 50.000 euro/renovatie verminderd met 50% premies (= conservatief, geldt bv. voor de laagste inkomenscategorie of SVK verhuurders bij dakisolatie), dus 25.000 euro netto/renovatie. Voor warmtepompen wordt uitgegaan van een investering van 12.500 euro/lucht-waterwarmtepomp verminderd met 4800 euro (steunbedrag voor laagste inkomenscategorie in 2023), dus 7.700 netto/lucht-water warmtepomp. Bron: Mijn VerbouwPremie. <https://www.vlaanderen.be/bouwen-wonen-en-energie/bouwen-en-verbouwen/premies-en-belastingvoordelen/mijn-verbouwpremie>

⁴⁵ Subsidieregister, eerste twee kwartalen van 2022

Rang	Subthema	Toegekend €	Betaald €	aantal subsidies	domein
7	Compensaties aan de lokale besturen voor de gederfde inkomsten uit de onroerende voorheffing ingevolge de vermindering E-peil	30.425.819	1.962.106	305	FB
8	Zonder subthema	24.695.006	15.004.462	163	WVG
9	Subsidie Lokale klimaatplannen (LEKP)	24.324.010	24.324.010	293	KBBJ
10	Subsidies aan de stedelijke agentschappen in het kader van het integratie- en inburgeringsbeleid	19.126.770	17.214.093	2	KBBJ
11	Vlaams grootstedenbeleid	14.274.239	2.854.848	5	KBBJ
12	Algemene werkingstoelage aan de exploitanten van een openbaar waterdistributienetwerk	14.157.410	14.157.410	3	OMG
13	Subsidies voor de bouw en renovatie van scholen	12.671.175	3.273.804	14	OV
14	Subsidie voor een OCMW in het kader van Tijdelijke Werkervaring	12.576.390	12.576.390	259	WSE
15	Restauratiepremie	12.451.098	63.063	33	OMG
16	Meerjarenpremieovereenkomst voor onroerend erfgoed	11.117.463	6.579.493	8	OMG
17	Subsidies voor Gemeente zonder gemeentehuis	10.742.146	4.540.450	18	KBBJ
18	Subsidies voor projectoproepen departement Omgeving binnen het omgevingsbeleid ruimte en milieu	10.236.605	2.920.981	11	OMG
19	Cultureel Erfgoeddecreet van 24 februari 2017: Werking Collectiebeherende Organisatie (eerder: Cultureel Erfgoed)	10.118.959	9.107.063	19	CJSM
20	Subsidies aan diensten voor gezinszorg en diensten voor logistieke hulp	8.725.417	9.760.418	54	WVG
21	Subsidie voor alternatieve financiering ouderenzorg	8.237.730	8.237.730	57	WVG
22	Subsidie voor projecten van Gelijke Kansen	7.750.799	5.041.439	28	KBBJ
23	Vlaams Plattelandsfonds	7.472.984	3.736.492	50	KBBJ
24	Subsidies in het kader van het stedenbeleid	7.070.000	7.000.000	12	KBBJ
25	Projectsubsidies in het kader van beleidsondersteuning	6.308.454	2.628.522	73	WVG
26	Compensatie voor de gederfde inkomsten uit de onroerende voorheffing door de sluiting van Ford Genk	5.700.000	0	1	FB
27	Programmadecreet van 19 december 1998: Investeringssubsidie Grote Culturele Infrastructuur	5.282.558	0	2	CJSM
28	Zonder subthema	5.248.975	939.991	73	OMG
29	Erfgoedpremie voor beschermde monumenten en landschappen - standaardprocedure	4.648.709	0	43	OMG
30	Financiering voor het uitrusten van grindwinningsgebieden	4.441.326	969.299	3	OMG
31	Subsidies in het kader van het lokaal sociaal beleid	3.900.800	1.065.400	17	WVG
32	Projectsubsidies in het kader van het algemeen welzijnswerk	3.525.000	3.450.000	56	WVG
33	Subsidie voor de (her)ontwikkeling van bedrijventerreinen	3.348.441	0	8	EWI
34	Erkenning en financiering/subsidiëring van woonzorgcentra	3.284.876	3.257.657	87	WVG
35	Werkingsmiddelen volwassenenonderwijs	3.217.529	724.552	4	OV
36	Decreet Lokaal Cultuurbeleid van 6 juli 2012: Werking Bibliotheek Brusselse Hoofdstedelijke Gewest	3.027.312	1.967.753	19	CJSM
37	PPS-subsidies	2.764.102	193.256	14	CJSM
38	Subsidies aan lokale dienstencentra en thuiszorgvoorzieningen	2.551.788	1.275.894	103	WVG
39	Erkenning en subsidiëring van voorzieningen Jeugdhulp	2.489.783	2.489.783	5	WVG

Rang	Subthema	Toegekend €	Betaald €	aantal subsidies	domein
40	Programmadecreet van 19 december 1998: Investeringsubsidie Jeugdinfrastructuur Basisvoorziening	2.351.351	0	12	CJSM
41	Cultureel Erfgoeddecreet van 24 februari 2017: Werking Bovenlokale Dienstverlenende Cultureel-erfgoedorganisatie (eerder: Werking Cultureel Erfgoedconvenant)	2.211.087	1.989.978	7	CJSM
42	Subsidies aan gemeenten voor het verbeteren van de verkeersveiligheid van schoolroutes op gemeentewegen	2.128.221	1.081.650	18	MOW
43	Subsidie voor IGS-projecten lokaal woonbeleid	2.112.646	1.478.852	8	OMG
44	Subsidie voor klassieke financiering woonzorg (LDC+DVC)	1.860.115	0	4	WVG
45	Zonder subthema	1.830.687	1.106.406	151	WSE
46	Erkenning en financiering/subsidiëring centra voor dagverzorging	1.780.016	1.780.016	58	WVG
47	Subsidies investeringen materialenbeheer lokale besturen	1.562.290	6.280	15	OMG
48	Subsidies overdrachten wegen	1.510.946	25.524	4	MOW
49	Het Persoonsvolgend budget voor personen met een handicap (PVB)	1.492.464	1.510.580	3	WVG
50	Compensatie minderinkomsten van gemeenten voor bijstelling OV	1.423.904	39.244	270	OMG
51	Programmadecreet van 19 december 1998: Investeringsubsidie Culturele Infrastructuur op Naam	1.392.153	0	2	CJSM
52	Vergoedingen energiehuizen	1.208.179	728.914	10	OMG
53	Subsidies jeugdhulp	1.026.212	509.374	13	WVG
54	Subsidie voor sanering in het kader van vernieuwing van leegstaande en/of verwaarloosde bedrijfsruimten	1.020.260	0	2	OMG
55	Subsidies preventieve gezinsondersteuning	943.071	943.436	33	WVG
56	Subsidies aan gemeenten voor het verbeteren van de verkeersveiligheid van schoolomgevingen	932.798	354.881	52	MOW
57	Erkenning en subsidiëring lokale diensteneconomie-onderneming	789.742	600.396	22	WSE
58	Werkingsmiddelen Pedagogische begeleidingsdiensten	781.691	781.691	1	OV
59	Subsidies in het kader van preventie van radicalisering	748.868	0	13	KBBJ
60	Erfgoedpremie beschermde monumenten en landschappen - bijzondere procedure	698.302	0	2	OMG
61	Subsidies Relance VV24	539.329	294.665	5	OMG
62	Subsidie voor klimaat	527.107	406	5	WVG
63	Kunstendecreet van 13 december 2013: Werking Professionele Kunstenorganisatie	507.627	228.432	2	CJSM
64	Participatiedecreet van 18 januari 2008: Werking Gevangenisbibliotheek	441.550	353.240	14	CJSM
65	Zonder subthema	410.000	0	2	EWI
66	Subsidie voor investeringen in fietsinfrastructuur (Kopenhagenplan)	387.352	309.881	3	KBBJ
67	Jaarlijks Uitgavendecreet: Continuering Provinciale Subsidie	353.000	317.700	1	CJSM
68	Subsidies bevordering en uitvoering beleid	349.500	199.800	3	OMG
69	Vlaamse ondersteuningspremie (VOP) voor werkgevers	342.542	341.141	95	WSE
70	Subsidies nav verhogingen van de vastlegging ikv modules - werken gemeenteweg	323.495	806.992	6	MOW

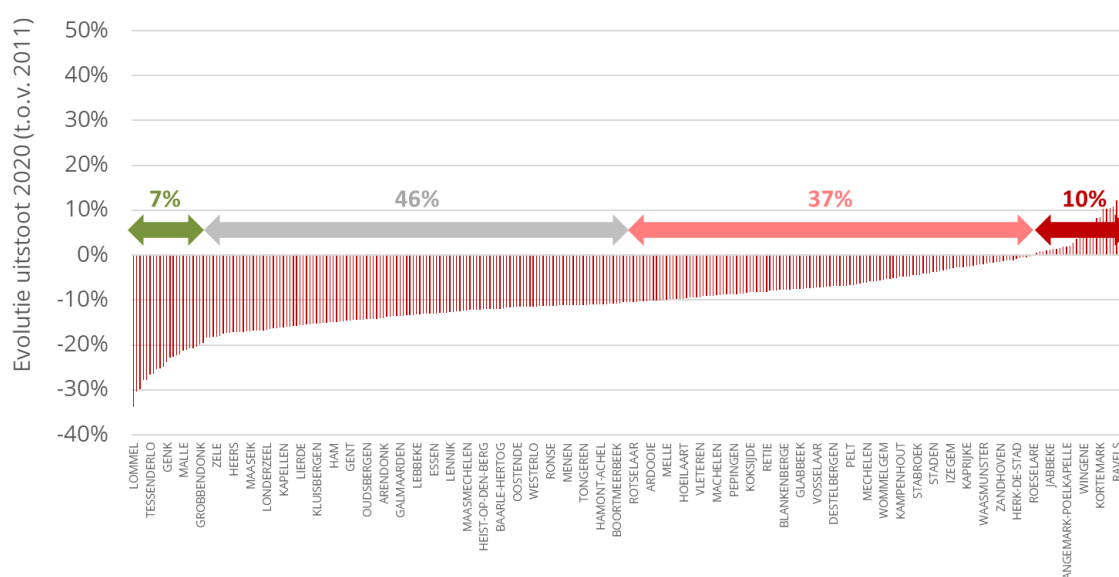
Rang	Subthema	Toegekend €	Betaald €	aantal subsidies	domein
71	Aanwervingsincentive voor langdurig werkzoekenden	299.500	340.000	13	WSE
72	Subsidies voor crematoria, gebouwen erediensten en gebouwen niet-confessionele dienstverlening (gesubsidieerde infrastructuur)	275.163	143.200	4	KBBJ
73	Cultureel Erfgoeddecreet van 24 februari 2017: Project Cultureel Erfgoed	260.000	234.000	4	CJSM
74	Decreet Bovenlokale Cultuurwerking van 15 juni 2018: Werking Intergemeentelijke Samenwerking Bovenlokaal Cultuurbeleid	256.858	115.586	3	CJSM
75	Subsidies voor uitvoering landinrichtingsplannen	236.745	0	1	OMG
76	Decreet Bovenlokale Cultuurwerking van 15 juni 2018: Project Bovenlokaal Cultuurbeleid	212.984	192.890	3	CJSM
77	Impulssubsidie voor projecten in de Vlaamse Rand	204.000	115.000	3	KBBJ
78	Huursubsidie voor onderwijsinfrastructuur	199.284	85.075	10	OV
79	Projectsubsidie aankoop met het oog op bebossing besturen	194.562	0	4	OMG
80	Erkenning en subsidiëring van de centra voor kortverblijf voor ouderen	186.939	186.939	2	WVG
81	Onderzoekspremie voor beschermde monumenten en landschappen	184.096	2.800	14	OMG
82	Gemeentelijke mobiliteitsplannen	142.500	105.000	4	MOW
83	Subsidies voor samenwerkingsverbanden tussen 2 of meer lokale besturen	132.702	0	25	CJSM
84	Subsidie beheer GBN	129.298	123.582	20	OMG
85	Erkenning en subsidiëring als maatwerkafdeling	123.223	103.889	3	WSE
86	Subsidies voor gemeentelijke ruimtelijke uitvoeringsplannen	111.500	111.500	6	OMG
87	Subsidie voor bebossing	107.966	10.060	9	OMG
88	Subsidies aan begeleiders van arbeidsmatige activiteiten	103.902	103.902	19	WVG
89	Subsidies in het kader van het beleid lokale en provinciale besturen	100.000	70.000	1	KBBJ
90	Subsidie landschapsparken	100.000	70.000	1	OMG
91	Tewerkstellingsprojecten Toerisme Vlaanderen	95.778	38.311	1	KBBJ
92	Opleidingsfonds dienstencheques	92.091	0	111	WSE
93	Jaarlijks Uitgavendecreet: Investering Infrastructuur Emile Verhaerenmuseum Puurs Sint-Amands	80.000	64.000	1	CJSM
94	Cofinanciering van ICT-veiligheidsaudits bij lokale besturen	70.074	0	13	KBBJ
95	Vlaams Brusselfonds	69.630	0	1	KBBJ
96	Subsidies aan vzw's ter financiering van de VDAB-opleiding tot verzorgende en zorgkundige	56.700	56.700	1	WSE
97	Subsidies decreet basisbereikbaarheid	55.520	0	1	MOW
98	Subsidies/ondersteuning voor personeels- en werkingskosten aan sociale verhuurkantoren	54.072	54.072	2	OMG
99	Regierol lokale sociale economie	50.000	20.000	1	WSE
100	Subsidiëring Hoppinpunten	49.064	36.798	2	MOW
101	Subsidies voor sociale tewerkstellingsprojecten	48.868	0	1	WSE
102	Nascholingsmiddelen basis, secundair, DKO, VWO	46.762	46.762	4	OV
103	Subsidies aangepast vervoer	46.318	0	1	MOW
104	Intersectorale toegangspoort voor minderjarigen	44.354	29.066	21	WVG
105	Subsidies fietsfonds	40.046	37.632	1	MOW
106	Projectsubsidie aankoop met het oog op bebossing (BCF)	36.825	0	1	OMG

Rang	Subthema	Toegekend €	Betaald €	aantal subsidies	domein
107	Decreet Jeugdverblijfcentra van 6 juli 2012: Subsidie Personeel Jeugdverblijfcentrum	34.868	17.434	2	CJSM
108	Vervoerskosten schoolpersoneel	33.141	0	1	OV
109	Kunstendecreet van 13 december 2013: Project Professionele Kunstenorganisatie	33.000	29.700	1	CJSM
110	Vlaams Beschermingsmechanisme 11	26.830	26.830	1	EWI
111	Subsidies aan casemanagers zorg	26.578	26.578	8	WVG
112	Subsidie in het kader van wijk-werken	25.909	25.909	1	WSE
113	Subsidies voor Dynamoprojecten	23.451	19.451	13	OV
114	Subsidie in kader van competentieversterking	21.548	21.548	2	WSE
115	Subsidie voor de onderwijskoepels voor begeleiding van de DBFM-dossiers	16.355	16.355	1	OV
116	Retroactieve investeringspremie voor eigenaars van zonnepanelen na afschaffing van terugdraaiende teller	15.044	15.044	4	OMG
117	Decreet Jeugdverblijfcentra van 6 juli 2012: Werking Jeugdverblijfcentrum type C	13.402	0	2	CJSM
118	Subsidie voor alternatieve financiering personen met een handicap	11.126	11.126	2	WVG
119	Dotatie lokale besturen op basis van de responsabiliseringsbijdragen van de lokale besturen	11.058	11.058	1	KBBJ
120	Subsidies voor de opmaak van een beheerplan	8.319	10.467	2	OMG
121	Compensaties aan de lokale besturen voor de gederde inkomsten uit de onroerende voorheffing ingevolge de vrijstelling voor de verbouwing van een winkelpand of de ruimte boven een winkelpand tot woongelegenheid en de vrijstelling voor verva	8.038	0	6	FB
122	Subsidies voor de audiovisuele sector	7.000	7.000	5	CJSM
123	Subsidie voor apparatuur geluidsmetingen	5.000	0	2	OMG
124	Amateurkunstendecreet van 22 december 2000: Internationale Reistoelage Amateurkunsten	2.765	2.212	2	CJSM
125	Stagebonus	2.500	2.500	4	WSE
126	Cultureel Erfgoeddecreet van 24 februari 2017: Tussenkost Internationale Uitwisseling Cultureel Erfgoed	2.300	2.070	1	CJSM
127	Tegemoetkoming in kosten leerlingenvervoer	884	884	2	OV
128	Ondersteuning van initiatieven die bijdragen tot het huisvestingsbeleid (Fonds voor Huisvesting)	811	811	1	OMG
129	Vlaams Beschermingsmechanisme 6	357	357	1	EWI
		4.149.938.999	2.493.019.035	4.846	

Tabel 6: Het merendeel van de subsidies naar lokale overheden gaat via Kanselarij, Bestuur, Binnenlandse Zaken en Justitie (2022 S1)

ISE		Toegekend €	Betaald €	Aantal subsidies	Aantal kanalen
KBJ	Kanselarij, Bestuur, Binnenlandse Zaken en Justitie	3.731.584.161	2.234.748.967	1.732	19
WVG	Welzijn, Volksgezondheid en Gezin	205.790.786	188.628.036	1.248	22
OMG	Omgeving	104.680.106	30.238.495	598	29
FB	Financiën en Begroting	36.133.857	1.962.106	312	3
CJSM	Cultuur, Jeugd, Sport en Media	29.485.580	14.822.314	141	21
OV	Onderwijs en Vorming	16.990.272	4.948.574	50	9
WSE	Werk en Sociale Economie	16.259.700	15.194.879	664	13
MOW	Mobiliteit en Openbare Werken	5.228.908	2.448.476	89	9
EWI	Economie, Wetenschap en Innovatie	3.785.628	27.188	12	4
Eindtotaal		4.149.938.999	2.493.019.035	4.846	129

Figuur 4: Amper 7% van de gemeenten haalde Burgemeesterconvenant doelstelling van -20%, bijna de helft haalde geen -10%⁴⁶

⁴⁶ O.b.v. Burgemeestersconvenant - Open datasets. <https://www.burgemeestersconvenant.be/co2-inventarissen/open-datasets-burgemeestersconvenant>